

आर सी एफ शेती पत्रिका

कृषी सगृह्यीची मार्गदर्शिका

किंमत ₹ ५/-

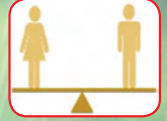
वर्ष १२

अंक - १२

मुंबई

जून २०२१

पाने - २४

अंतरंग

- ३-५ डाळिंबाच्या विविध संशोधित जाती
- ६-९ फर्टिगेशन आणि विद्राव्य खतांचे महत्व
- १० प्रतापचा 'प्रताप'
- ११ शेवगा लागवड व आंतरपिकातून मिळविला आर्थिक फायदा- यशोगाथा
- १२-१३ खरीप हंगामातील पिकांची लागवड सूत्रे
- १४-१५ रंगीबेरंगी कॉलीफ्लॉवर उत्पादन तंत्रज्ञान
- १६-१८ अधिक उत्पादनाच्या दृष्टीने आले लागवडीचे नियोजन
- १९-२२ आधुनिक शेतीची संजीवनी : पीक संजीवके
- २३ जपणूक आमची, सामाजिक बांधिलकीची...

समृद्धीची एकत्र वाटचाल

संपादक : नुहू हसन कुरणे

Editor : Nuhu Hasan Kurane

संपादकीय समन्वयन - मिलिंद आंगणे

Editorial Co-ordination - Milind Angane

(022-25523022)

Email ID : crmrcf@gmail.com

- सल्लागार समिती ● ● Advisory Committee ●
- श्री. नरेंद्र कुमार Mr. Narendra Kumar
- श्री. गणेश वरगंटीवार Mr. Ganesh Wargantiwar
- श्री. माल्कम क्रियाडो Mr. Malcolm Creado
- सौ. निकीता पाठारे Mrs. Nikita Pathare
- श्री. लिलाधर महाजन Mr. Liladhar Mahajan

शेती पत्रिका आता पुढील संकेत स्थळावर उपलब्ध.

www.rcf ltd.com

डाळिंबाच्या विविध संशोधित जाती

डॉ. सुनिल पाटील, डॉ. अशोक मुसमाडे,
डॉ. चंद्रशेखर पुजारी व डॉ. रविंद्र पाटील
उद्यानविद्या विभाग, कृषी महाविद्यालय,
पारोळा रोड, धुळे ४२४००४
मो. ९४२०५३६९७१

डाळिंब हे कोरडवाहू तसेच कमी पाणी आणि हलक्या जमिनीत येणारे महत्वाचे फळपीक आहे. गेल्या दोन दशकांपासून डाळिंब एक महत्वाचे नगदी पीक बनले आहे. महाराष्ट्रात अधिक क्षेत्र या फळपिकाच्या लागवडीखाली आहे. सोलापुर, नाशिक, अहमदनगर, पुणे, सांगली, सातारा, धुळे, बुलढाणा, उस्मानाबाद, लातूर, यवतमाळ जिल्ह्यात डाळिंबाची व्यापारी लागवड केली जात असून इतर जिल्ह्यांतदेखील लागवड होत आहे. डाळिंबाचे औषधी गुणधर्म, महाराष्ट्रातील पोषक हवामान, फळांना वर्षभर असलेली मागणी आणि निर्यातीस असलेला वाव यामुळे लागवड अजुनही मोठ्या प्रमाणात होत आहे व अजुनही भरपुर वाव आहे. महात्मा फुले कृषी विद्यापीठाने डाळिंब पिकाच्या विविध जाती संशोधनात राज्य तथा राष्ट्रीयस्तरावर महत्वपूर्ण कामगिरी बजावली आहे. शेतकऱ्यांना आपल्या पसंतीनुसार जाती निवडीला आता भरपूर वाव आहे.

गणेश -

डाळिंबाची ही जात सदाहरित प्रकारातील असून प्रति हेक्टर सरासरी उत्पादन १९४ किंटा मिळते. फळे काढणीसाठी १३५-१५० दिवसात तयार होतात. फळांचा रंग हिरवट पिवळा गुलाबी चट्टे असलेला, मध्यम आकाराचा असून फळाच्या सालीची जाडी ०.३२ से.मी. असते. १०० ग्रॅम

Follow : rcfkisanmanch on

[facebook](https://www.facebook.com/rcfkisanmanch)

[twitter](https://twitter.com/rcfkisanmanch)

[instagram](https://www.instagram.com/rcfkisanmanch)

अधिक उत्पादनाच्या दृष्टीने आले लागवडीचे नियोजन

प्रा. भूषण यादगीरवार, विषय विशेषज्ञ, कृषी विज्ञान केंद्र बोरगाव, जि. सातारा. मो.९९७००७०९३२

सध्या कोरोनाच्या काळात आले पिकाला खूप महत्व प्राप्त झाले आहे. आले लागवड यशस्वी होण्यासाठी जमिनीची निवड व शास्त्रोक्त पद्धतीने मशागत, बेण्याची निवड, खत व सिंचन व्यवस्थापन, कंद कुज नियंत्रण, योग्य प्रकारे करून खर्चावर नियंत्रण ठेवल्यास आल्याची शेती फायदेशीर होऊ शकते.

आले लागवडीसाठी मध्यम प्रतीची, पाण्याचा निचरा होणारी जमीन निवडावी. लागवडीपूर्वी जमिनीची चांगली मशागत करून त्यामध्ये चांगले कुजलेले शेणखत किंवा कंपोस्ट खत एकरी १० टन मिसळावे. जमिनीची सुपीकता वाढविण्यासाठी सेंद्रिय खतांचा वापर आवश्यक असला तरी शेणखत कमी प्रमाणात उपलब्ध होत आहे. यावर पर्यायी उपाय म्हणून ऊस साखर कारखान्यांतून उपलब्ध होणाऱ्या उपपदार्थांपैकी घट्ट मळी म्हणजेच प्रेसमड केकचा वापर सातारा जिल्ह्यातील आले उत्पादक शेतकरी करतात. पण ते वापरण्यापूर्वी खालील दक्षता घेणे गरजेचे आहे.

१) कारखान्यात तयार झालेली प्रेसमड लगेच पिकासाठी वापरू नये.

२) प्रेसमडमध्ये मेणाचे प्रमाण आठ ते नऊ टक्के असल्याने ते जमिनीत कुजण्यास वेळ लागतो म्हणून आले लागवड करण्यापूर्वी कमीत कमी तीन महिने अगोदर शेतात आणून ढीग घालून कंपोस्टिंग करून त्यानंतरच जमिनीत घालावे. चोपण व चुनखडी नसलेल्या जमिनीत मशागतीच्या वेळी जिप्सम द्यावे. जिप्सम चांगले भूसुधारक आहे. चोपण जमिनीची सुधारणा त्याचप्रमाणे पिकांच्या वाढीसाठी जिप्सम चांगला उपयोगी पडतो. जिप्सम वर्षातून एकदा २०० ते ३०० किलो प्रति एकरी जमिनीत टाकावा त्यामुळे जमिनीतून पाण्याचा निचरा होऊन जमीन पाणथळ

होत नाही व सुपिकता वाढते.

ठिबक सिंचनाचा जेथे वापर केला जातो अशा ठिकाणी गादीवाफा पद्धतीने दोन ओळीत बेण्याची लागवड करावी. रिजरच्या सहाय्याने १२० सें.मी. वरती सरी पाडून घ्यावी म्हणजे मधील वरंबा ६० सें.मी. रुंदीचा होईल.

गादीवाफे तयार करित असताना दोन बाबींचा विचार करावा

१) पाण्याचा योग्य निचरा होण्यासाठी गादीवाफे उताराच्या दिशेने असावेत.

२) जेवढे गादीवाफे लांबीला जास्त असणार तेवढी एकरी रोपांची संख्या जास्त बसणार.

आल्याचे बेणे निवडताना खालील मुद्दे लक्षात ठेवावेत

* बेणे प्लॉट आपल्या निरीक्षणामधील असावा जेणेकरून आपल्याला माहित असणार की आल्याची बांडे डिसेंबर महिन्यापर्यंत पडलेली नव्हती.

* कंद ४० ते ५० ग्रॅम वजनाचे व चांगले पोसलेले तसेच ९ महिने कालावधी झाल्यानंतरच काढलेले असावेत.

* लागवडीकरिता मागील वर्षी कंदकूजीचा प्रादुर्भाव न झालेल्या क्षेत्रातील आले वेगळे काढून सुसावस्था संपलेले व २ ते ३ डोळे फुगलेले असे निवडावे. त्याचा बेणे म्हणून वापर करावा.

लागवड करताना कंद ४ ते ५ सें. मी. खोल लावावा. शक्यतो आल्याची लागवड, तापमान ३५ ते ३७ डिग्री सेल्सिअस असताना केलेली चांगली असते. जास्त तापमानात लागवड केल्यास आलं गाभाळणे ही शारीरिक विकृती होऊ शकते.

वाण निवड-

ताज्या आल्याची विक्री करावयाची असल्यास माहीम, सातारी, औरंगाबाद, गोध्रा या अधिक तंतुमय व चवीला तिखट असणाऱ्या जाती निवडाव्यात.

प्रक्रिया करावयाची असल्यास वरदा, सुप्रभा, वायनाड, रिओ-दि-जानिरो, जमैका, मारन यांसारख्या कमी तंतुमय जातींची लागवड करावी.

बीजप्रक्रिया -

बीजप्रक्रिया करताना प्रथम रासायनिक कीडनाशकाची बीजप्रक्रिया करावी. यासाठी किर्नालफॉस (२५ टक्के प्रवाही) २० मि.लि. किंवा डायमथोएट (३० टक्के प्रवाही) १० मि.लि. या कीटकनाशकांपैकी एक कीटकनाशक आणि कार्बेन्डॅझिम (५० टक्के) १५ ग्रॅम किंवा मॅन्कोझेब ३० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून त्यामध्ये कंद १५ ते २० मिनिटे चांगले बुडवावेत. २० मिनिटांनंतर बियाणे सावलीत सुकवून त्यानंतर जिवानू संवर्धकाची बीजप्रक्रिया करावी.

बियाणे सावलीत सुकविल्यानंतर लागवडीच्या अगोदर अॅझोस्फिरिलम २५ ग्रॅम, तसेच बायोला (पीएसबी) २५ मि.लि. प्रतिलिटर पाणी या प्रमाणात मिसळून १० ते १५ मिनिटे बियाणे बुडवून ठेवावे. त्यानंतर लागवड करावी. लागवडीचे अंतर ३० x ३० से.मी. किंवा ३० x २२.५ से.मी. ठेवावे शेताच्या लांबी रुंदी नुसार एकरी २२००० ते २५००० कंद लागतात. लागवड झाल्याबरोबर हलकी भर द्यावी. आले लागवड करण्यासाठी आले व हळद लागवड यंत्राचा वापर होऊ शकतो. या यंत्राद्वारे

गादीवाफे तयार करणे व लागवड करणे एकाच वेळी होत असल्याने वेळेची व मजुरांची बचत होते.

खत व्यवस्थापन -

आल्याला फुटवे येण्यासाठी स्फुरदाची महत्वाची भूमिका असते म्हणून स्फुरद आणि पालाशची मात्रा जमीन तयार करतेवेळी शेणखता सोबत द्यावी. कच्चे गादीवाफे तयार झाल्यावर गांडूळ खत टाकावे व नंतर पळे तयार करून घ्यावेत. नत्र खत पिकाची उगवण पूर्ण झाल्यानंतर 'फर्टीगेशन' पद्धती मधून द्यावे. आले पिकाच्या वाढीच्या अवस्थेनुसार विद्राव्य खतांचा वापर करावा. यामध्ये सुरुवातीची उगवणीची अवस्था (१ ते ४५ दिवस), त्यानंतर शाखीय वाढीची अवस्था (१२ आठवडे) कंद पोसण्याची अवस्था (१० आठवडे) व कंद भरण्याची अवस्था (८ आठवडे) असते. एकूण ३० आठवड्यात विद्राव्य खत विभागून द्यावीत. पालाश हे अन्नद्रव्य सुरुवातीपासूनच जमिनीत असणे गरजेचे आहे पण सुरुवातीला याचा वापर मर्यादित प्रमाणात करावा. नंतर प्रमाण थोडे वाढवावे. त्यामुळे शाखीय वाढीच्या अवस्थेत फुटवे तयार होऊन प्रकाश संश्लेषण क्रियेच्या मदतीने अन्नद्रव्य तयार करून कंद तयार करण्याच्या क्रियेला पोषक वातावरण निर्माण होते.

फवारणीसाठी चिलेटेड स्वरूपातील फेरस सल्फेट व झिंक सल्फेट १ ग्रॅम प्रति लिटर व बोरोन ०.५ ग्रॅम प्रति लिटर या पेक्षा जास्त घेऊ नये.

स्लरी तयार करणे -

जमिनीच्या सुपिकतेसाठी जिवानू स्लरी तयार करून वापरावी. त्यासाठी ताजे शेण २० किलो, गोमूत्र १० लिटर, काळा गूळ २ किलो, अॅझोटोबॅक्टर ५०० ग्रॅम, स्फुरद विरघळविणारे जीवाणू ५०० ग्रॅम, पोटॅश मोबिलायझर जीवाणू ५०० ग्रॅम एकजीव करून (किंवा आरसीएफचे जीवाणू खत 'बायोला-एनपीके' १ लिटर) २०० ते २५० लिटर पाण्यात मिश्रित करून ही जिवानू स्लरी तापमान कमी झाल्यानंतरच वापरायला सुरू करावी.

हलक्या जमिनीत ठिबकची निवड करतांना कमी डिस्चार्ज असलेला व दोन ड्रीपर्स मधील अंतर कमी असलेल्या ठिबक संचाची निवड करणे गरजेचे आहे. ड्रीप नियमितपणे स्वच्छ करून घ्यावेत. प्रत्येक महिन्यात फॉस्फोरीक अॅसिड लॅटरल मधून सोडावे व संच स्वच्छ ठेवावेत.

हुमणीचे व्यवस्थापन सुरवातीलाच एकात्मिक पद्धतीने करावे, नाहीतर हुमणीच्या अळीने कुरतडलेले कंद ऑगस्ट-सप्टेंबरमध्ये महिन्यात 'कंद कुज' रोगाला बळी पडण्याची शक्यता असते. योग्य बियाण्याची निवड, शेतातुन अतिरिक्त पाण्याचा निचरा आणि जैविक बुरशीनाशक 'ट्रायकोडर्मा' चा वापर सेंद्रिय खतात मिसळून जमिनीच्या माध्यमातून केल्यास कंद कुजचे व्यवस्थापन कमी खर्चात होऊ शकते.

आरसीएफ शेती पत्रिकेच्या मालकीविषयी आणि इतर माहितीबद्दल निवेदन

प्रकाशनाचे स्थळ : राष्ट्रीय केमिकल्स अॅण्ड फर्टिलायझर्स लि. 'प्रियदर्शिनी' इस्टर्न एक्सप्रेस हायवे, सायन, मुंबई-४०००२२

प्रकाशनाचा अवधी : मासिक वितरण दर महिन्याची १० व ११ तारीख

मुद्रक कार्यालय : मे. प्रिंट प्लस प्रा.लि., २१२, स्वस्तिक चेंबर्स, एस.टी. रोड, चेंबूर, मुंबई ४०००७१

मुद्रण स्थळ : पिंपळस, भिवंडी, जि. ठाणे.

प्रकाशक व संपादक : श्री. नुहू हसन कुरणे

राष्ट्रीयत्व : भारतीय

पत्ता : 'प्रियदर्शिनी' इस्टर्न एक्सप्रेस हायवे,

सायन, मुंबई - ४०० ०२२

वर दिलेली माहिती माझ्या माहितीनुसार खरी आहे असे मी जाहीर करित आहे.

श्री. नुहू हसन कुरणे

संपादक व प्रकाशक, आरसीएफ शेती पत्रिका

विचारमंथन

कोरोनाच्या टाळेबंदी, संचारबंदी काळात सरकारने शाळा, हायस्कूल, महाविद्यालये बंद ठेवण्याचे आदेश देवून 'ऑनलाइन' शिक्षण देण्यास परवानगी दिली. त्यामुळे अनेक शाळांनी ऑनलाइन वर्ग सुरू केले आहेत. शिक्षक, पालक कुणालाही पुरेशी तयारी करायला संधी न देताच हा उपक्रम सुरू झाल्याने सुरवातीचे काही दिवस खूपच गोंधळाचे होते. अशा पद्धतीच्या शिक्षणासाठी कोणते शैक्षणिक सॉफ्टवेअर वापरायचे, त्याचा प्रभावी वापर कसा करायचा याचा अभ्यास नाही, त्याविषयीचे प्रशिक्षण नाही... जे समोर उपलब्ध असेल त्याचा वापर करत ऑनलाइन शाळा सुरू करण्यात आल्या होत्या. मुलांचा शाळा आणि शिक्षणातले स्वारस्य टिकवून ठेवणे आणि सरकारी आदेशाचे पालन एवढाच यामागील उद्देश होता ! अनेक पालकमंडळीना ही संकल्पनाच रुचलेली नाहीये! अजूनही काहीजण यातून पुरते सावरलेले नाहीयेत! शाळेत हसत खेळत शिकण्याऐवजी कोपऱ्यात एकटे बसून हातात मोबाइल पकडून 'व्हिडीओ कॉल' वर स्वतःला 'म्यूट' करून ठेवून शिकणे हे दोन्ही परस्पर विरोधी अनुभव मुलांच्या पचनी पडताना कठीण जात आहे. त्यांचा मोबाइलवर जास्त वेळ जात असल्याने आणि पालकांना विशेषतः अशिक्षित आणि अल्प शिक्षिताना यामधलं फारसं काही काही कळत नसल्याने मोबाइलचा दुरुपयोगही वाढला आहे. मुलांच्या डोळ्यांवर ताण येणे, चीडचीडेपणा, निद्रानाश असे आजार सुद्धा वाढत आहेत. आज ही शिक्षण पद्धती परिस्थितीनुरूप आपल्याला स्वीकारावी लागत आहे. भविष्यकाळात कदाचित शालेय-महाविद्यालयीन शिक्षणात यापद्धतीचा सुद्धा अंतर्भाव झालेला दिसेल!